

De mooiste waarnemingen van de Hubble Space Telescope

Prof. Henry J.G.L.M. Lamers

Universiteit van Amsterdam
h.j.g.l.m.lamers@uu.nl
www.hennylamers.nl

Alkmaar 23 maart 2018

2017

2018

Henry
Lamers
1913-2018

1913-2018

2

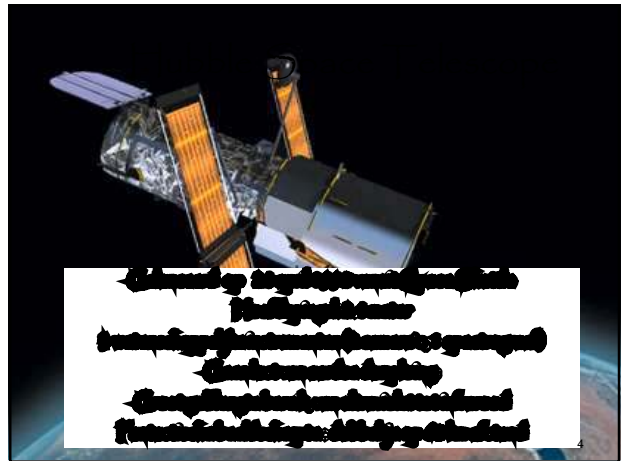
Henry
Lamers
1913-2018

1913-2018

3

1913-2018

2017

2018

2019

5

Next NGC 604

ground

Hubble Space Telescope

6

**Panelschap en de sterren in Orion-Cygnus
Aldand 1989**

7

Top van Paardenhoop nevel infrarood

<http://hubblesite.org/gallery/album>

8

Hubble Space Telescope

Detail van Adelaar nevel

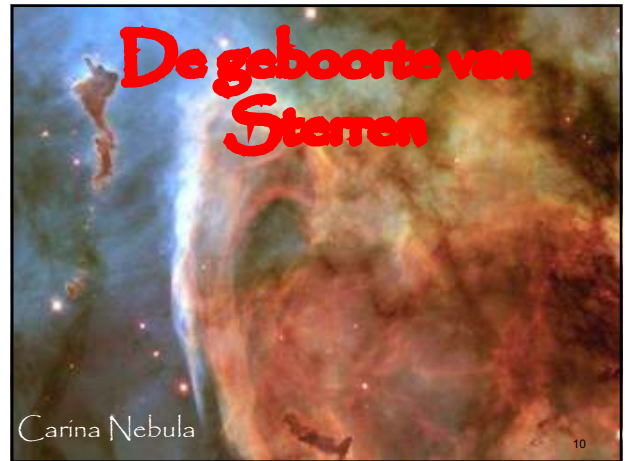
Klemmerkrans

3 opnamen door 3 filters
(elke opname zelf is zwart-wit)

Over elkaar geprojecteerd
in geel/rood/blauw
voor maximaal visueel contrast

Geen consistent kleur schema

**Geen consistent
kleur schema
gebruikt**

Carina Nebula

10

Sterren ontstaan uit gaswolken

11

**De geboorte van sterren uit
gaswolken**

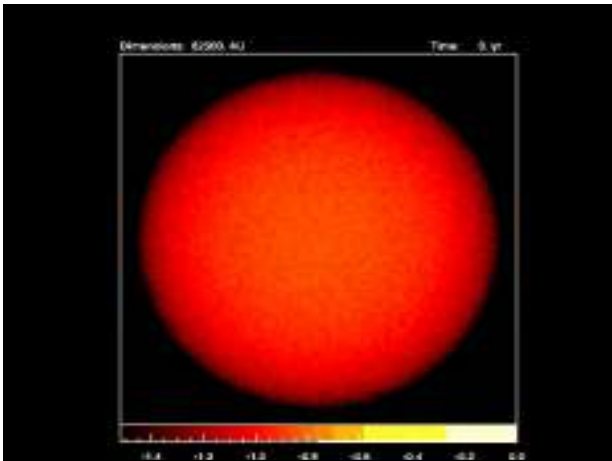
Samentrekking
van een zware
wolk

Fragmenteren
van
samentrekkende
wolk

Fragmenten
trekken samen:
sterren

Sterren in jonge
Sterrenhoop

12

ballen binnen!

1. Dichtgepakte gaswolven
vallen naar het centrum
2. Dichtgepakte gaswolven
ontfangen de stroom

14

De Adelaarnevel (M16)

15

Gas en stof kolommen
in de Adelaar Nevel

16

**Het ontstaan van kolommen
door erosie van boven af**

Monument Valley

18

Kosmische erosie

Details van Adelaraar nevel

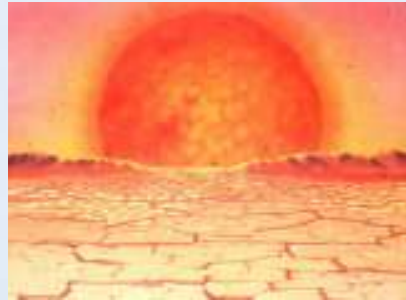
19

De laatste ademzucht van sterren

21

De zon over 3.5 miljard jaar :
een rode reus: $R=50 R_{\text{zon}}$
opzwellen doordat ster convectief wordt
aarde verliest water en dampkring !

Verdorpde aarde

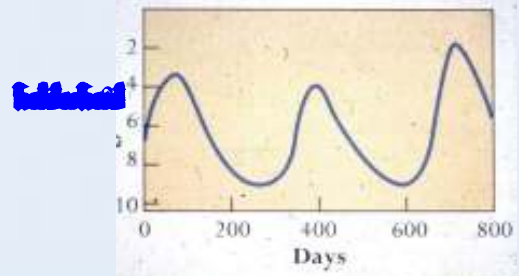
22

Afmeting van rode superreus
op schaal t.o.v. zon

23

Pulserende rode superreus-ster
tegen eind van zijn leven

24

Ringnevels (= glanthevels) uitgestoten buitenlagen van starvende ster

25

Planetaire nevels in allerlei vormen

26

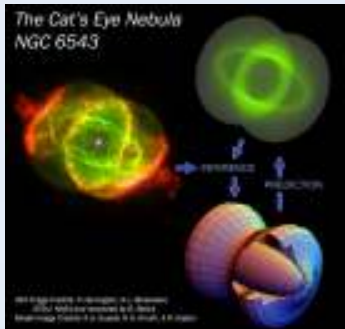
Planetaire nevel NGC

Het middel van de Kattenog nevel (NGC 6543) is misstijf

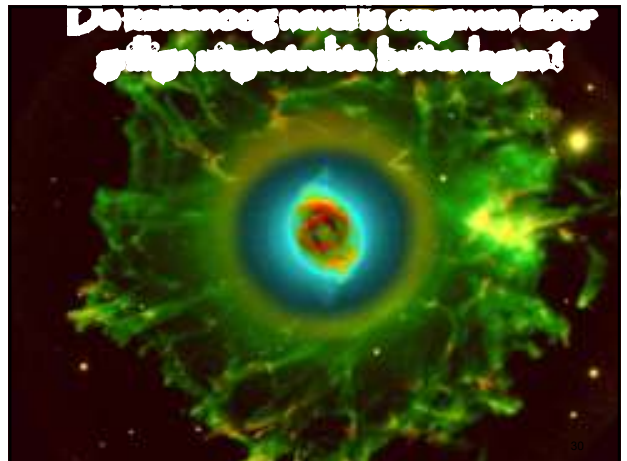
28

Verlichting voor de kattenog nevel: twee uitbarstingen van een ander starvende ster

29

De kattenog nevel is omgeven door gillige uitgestrekte buitenlagen!

<p>DE MENS TUSSEN DE STERREN</p>	<p>HALLO BIJ DAAR IEMAND?</p>	<p>AstroBoekjes</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. De mens tussen de sterren (18^e druk) 2. Hallo is daar iemand? (16^e druk) 3. De oerknal en het uitdijend heelal (15^e druk) 4. Het draait allemaal om de Zon (7^e druk) <p>nu euro 5.00 per stuk</p> <p>Ik signeer op verzoek</p>
<p>DE OERKNAAL EN HET UITDIJENDE HEELAL</p>	<p>HET DRAAIT ALLEMAAL OM DE ZON</p>	

Spiraalsterrenstelsels

100000
Spiraalsterrenstelsel

100000
Spiraalsterrenstelsel

37

Enkelesterrenstelsels

38

De "tweien sterren": bijna-botsing sterrenstelsels: bijna-botsing

39

Dwangsterrenstelsel: ≈ 210 Mj

Pakete Ringsterrenstelsel (NGC 4676A): ingevangen sterrenstelsel

40

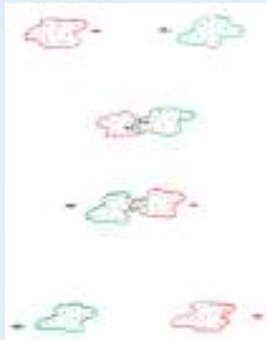
41

Sterven in botsende sterrenstelsels

42

Sterven in botsende schijfstelsels

43

Groei in botsende schijfstelsels

44

Groei in botsende schijfstelsels

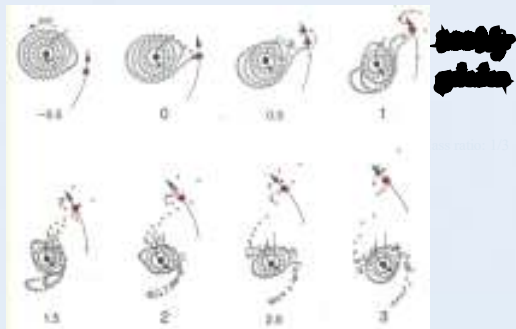

45

Botsende wolven veroorzaken sterfvering

Numerische Simulatie van lijn-botsing

Toomre en Toomre 1973
47

**Het
Draakhoofd
en zijn
begleiter**

**de
Eggen
aan het
afspelen**

48

Numerische Simulatie van Draaifeldlijne betoog

49

Numerische Simulatie van Draaifeldlijne betoog

**Draaifeldlijne
betogen
gallen
Mantel
v**

Toomre 1978

50

De uitbreidings van de Draaifeld

De uitbreidings van de Draaifeld

Burkhead 1978

Rots et al. 1990

Innen van de Draaifeld: kleine Spiraal Teken

Innen van de Draaifeld: kleine Spiraal Teken

52

Milieu van het Draaifeld

Milieu van het Draaifeld

53

Binnen van het Draaifeld

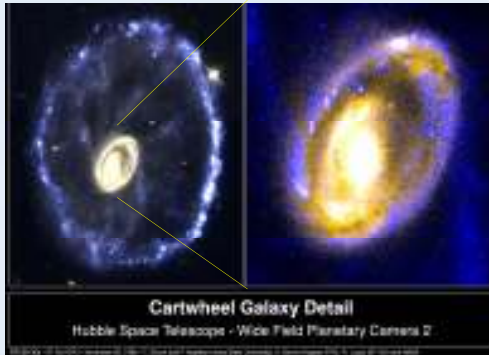
Binnen van het Draaifeld

- Milieu
- Galactische
- Draaifeld
- Draaifeld

54

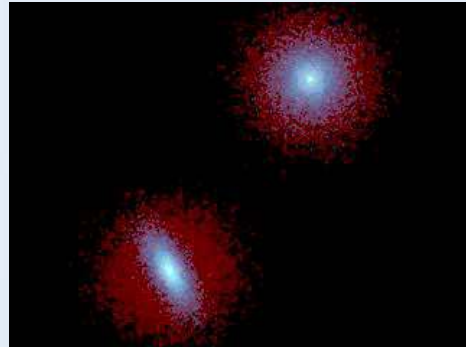

Karremielotied: stigm en spaken

61

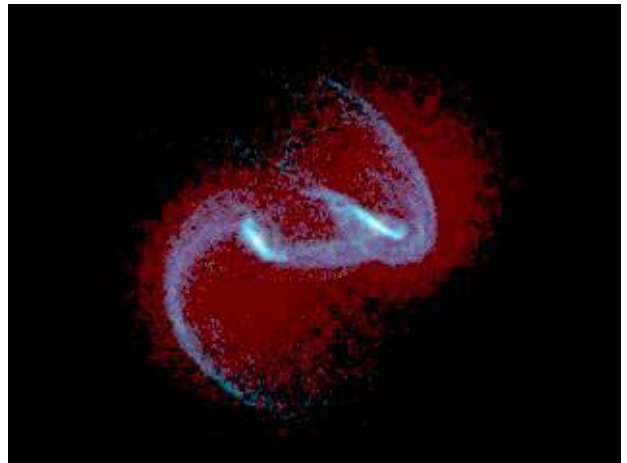
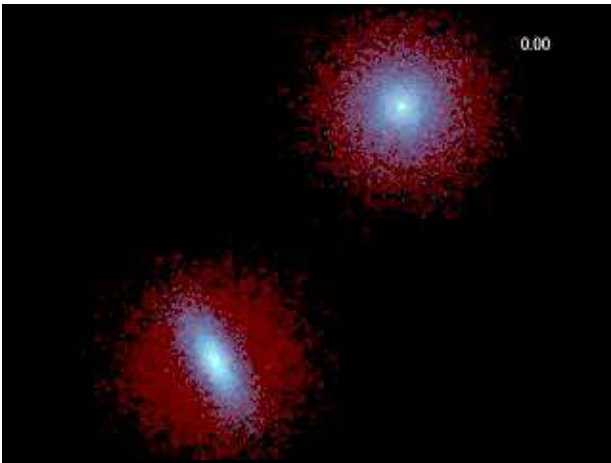
De twee stelsels met donkere materie halo

Rood =
donkere
materie

Barnes 1999

62

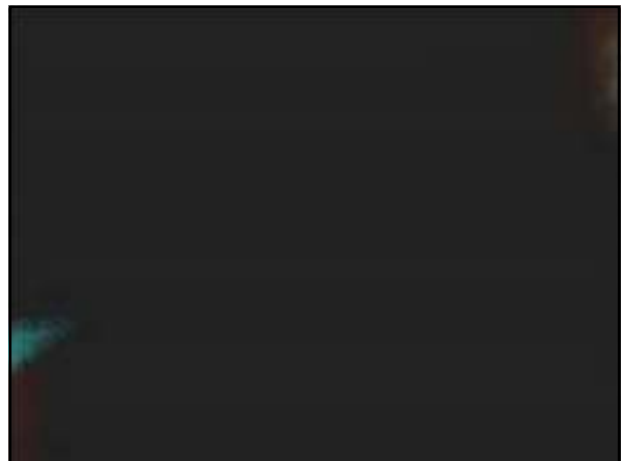

twoe miljardstelsels die omarmen

Hubble Space

65

Andromeda stelsel op ram koers met de melkweg
over 6 miljard jaar samensmelten ?

67

Andromeda stelsel op ram koers met de melkweg
over 6 miljard jaar samensmelten ?

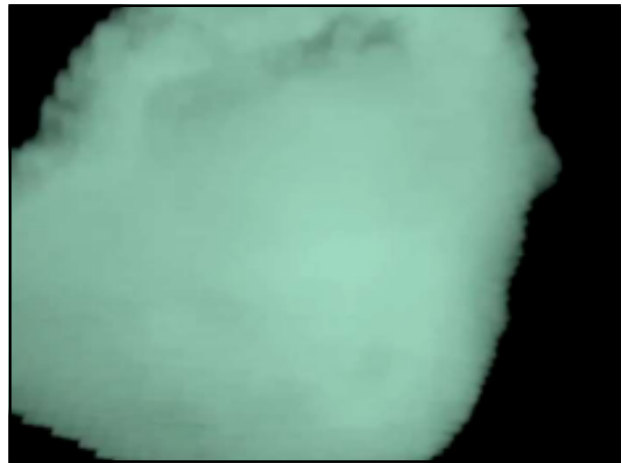
68

Hubble Ultra Deep Field

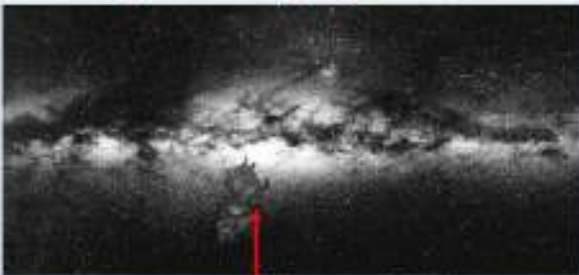

Opvallend: 0.8 miljard jaar
Tweede helft van de
levensduur
Bijna alle
Vrijwel alle
Bijna alle
Bijna alle
Bijna alle
Bijna alle

69

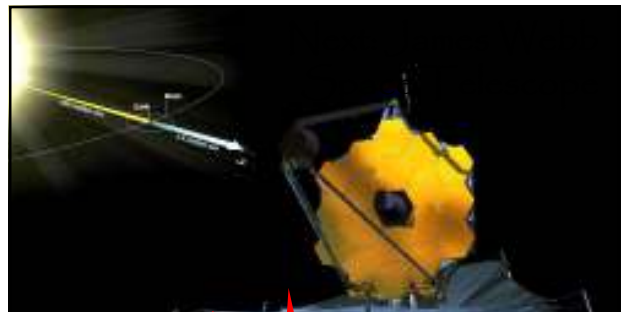

Our galaxy is NOW absorbing a very small galaxy
(Sagittarius dwarf-galaxy) = cannibalism

Sagittarius dwarf galaxy
discovered on infrared images

71

2007
2007
2007
2007
2007
2007
2007
2007
2007
2007

72

THE END
**Dank U voor Uw
aandacht!**

73

		<p>AstroBoekjes</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. De mens tussen de sterren (18^e druk) 2. Hallo is daar iemand (16^e druk) 3. De oerknal en het uitdijend heelal (15^e druk) 4. Het draait allemaal om de Zon (7^e druk) <p>nu euro 5.00 per stuk</p> <p>Ik signeer op verzoek</p>
		

AstroBoekjes

Deel 1: De Mens tussen de sterren: wij zijn gemaakt van sterrenstof. (17e druk)

Deel 2: Hallo is daar iemand: speuren naar leven in het heelal (15e druk)

Deel 3: De oerknal en het uitdijend heelal: op zoek naar de oorsprong (13e druk)

Deel 4: Het draait allemaal om de zon: ons planetenstelsel (4e druk)

Te bestellen door overmaking van €7.50 per boekje op rekening NL37 INGB 00006303396 tnv H.J. Lamers, Bilthoven, o.v.v. de titel van het boekje, **plus een email bericht naar h.j.g.l.m.lamers@uu.nl met het verzend adres.**

75

Meer informatie ?

Hubble plaatjes en Hubble-nieuws op het web

- <http://heritage.stsci.edu/gallery/gallery.html>
- <http://oposite.stsci.edu/>
- <http://www.spacetelescope.org/images/> (news en images)

Nederlandse sterrenkunde web-sites

1. www.astronomie.nl
2. www.allesoversterrenkunde.nl (van Govert Schilling)

Wilt U de plaatjes van deze lezing, stuur dan een email aan

h.j.g.l.m.lamers@uu.nl

76

AstroBoekjes

De Mens tussen de sterren: wij zijn gemaakt van sterrenstof. (15e druk) Over het ontstaan en leven en dood van de sterren, en hoe de mens een gevolg daarvan is

Hallo is daar iemand: speuren naar leven in het heelal (13e druk) Over het ontstaan van leven op aarde, de kans dat er elders in het heelal leven is, en de zoektocht daarnaar

De oerknal en het uitdijend heelal: op zoek naar de oorsprong (11e druk) Over het begin van het heelal, hoe we daar achter zijn gekomen, en de ontdekking dat het heelal uitdijt.

Het draait allemaal om de Zon: ontstaan en bouw van ons planetenstelsel (4e druk). Over planeten, manen, planetoiden, dwergplaneten, meteoren, kometen en hun ontstaan.

77

Lezingen

Ik geef lezingen over allerhande sterrenkundige onderwerpen, o.a.

De Mens tussen de Sterren

Hallo is daar iemand: speuren naar leven in het heelal

Op zoek naar de oorsprong, van Aarde tot de Oerknal

Het nieuwe heelal: resultaten van de Hubble Ruimte Telescoop

Het draait allemaal om de zon: de zon, planeten, kometen, enz

De jacht op Exo-planetten: op zoek naar tweeling aarde

Hoe werkt een astronoom: een kijkje in de keuken

Ik doe dit voor grote en kleine gezelschappen.

Hebt U interesse, stuur een email naar

h.j.g.l.m.lamers@uu.nl

78

U kunt de agenda van mijn lezingen en de korte omschrijving ervan vinden op mijn website:
www.hennylamers.nl